

Het ontstaan en de ontwikkeling van de Liberale partijvorming op Europees vlak

door Jan ENGELS

Secretaris van de PVV-PRLW-PL-Kamerfractie.

★

Internationaal contact onder Liberalen werd meer dan vijftig jaar geleden op gang gebracht. Tot bij de oprichting van de Volkenbond was er inderdaad weinig reden om, op basis van de liberale ideologie, tot onderlinge samenwerking te komen. Meestal bleven de liberale doelstellingen gericht op louter nationale problemen en ten hoogste op het in stand houden van de vrije handelsuitwisselingen in de wereld. De eerste poging om een nauwere internationale politieke samenwerking te vestigen was niettemin volledig in overeenstemming met de liberale opvattingen. Uit die contacten te Genève ontstond in 1924 de *Liberale Wereldunie*.

Toch duurde het tot na de Tweede Wereldoorlog alvorens een werkelijke structuur voor geregelde ontmoetingen zou instaan. In 1947 zal de *Liberale Internationale* als opvolger van de Wereldunie aantreden.

Die nieuwe organisatie pakte onmiddellijk uit met het *Manifest van Oxford* (12 april 1947) waarin het opgeven van de liberale beginselen de schuld werd gegeven voor de heersende wanorde, armoede, hongersnood en vrees in de wereld. Meteen werden de liberale beginselen opnieuw bevestigd inzake eerbied voor de rechten van het individu, het vrijwaren van de vrije markteconomie, menselijke solidariteit en internationale samenwerking in een geest van gelijkheid, van verdraagzaamheid, van de vrije uitwisseling van informatie en ideeën, van de ontwikkeling van achtergebleven gebieden.

Aan de oprichting van de Liberale Internationale namen liberalen uit negentien landen deel, evenwel ten individuele titel. Zij hadden aldus gehoor gegeven aan de oproep van de uitgeweken Spaanse filosoof Salvador de Madariaga. Sommigen waren afkomstig uit landen waar het voor de liberalen niet meer mogelijk was openlijk voor hun politieke overtuiging

uit te komen, meer bepaald deze uit Oost- en Zuidwest-Europa. Partijen waren bij de oprichting van de Liberale Internationale niet betrokken. De Belgische afvaardiging op dit eerste belangrijk naoorlogs liberaal congres stond onder leiding van Roger Motz, voorzitter van de Liberale partij (1).

In de daaropvolgende jaren werd nochtans contacten gelegd met partijen of met officiële groepen en in de verschillende landen werd een organisatiestructuur opgebouwd.

Eerste voorzitter werd Salvador de Madariaga (1947-1952) en daarna volgden Roger Motz (België, 1952 - 1958), Giovanni Malagodi (Italië, 1958 - 1966), Edzo Toxopeus (Nederland, 1966 - 1970) en Gaston Thorn (Luxemburg, 1970, heden).

Op de jaarlijkse congressen werden de contacten uitgediept en de banden tussen de verschillende partijen en organisaties, via hun vertegenwoordigers, nauwer toegehaald. Zo groeide het wederzijds begrip voor de problemen waarmee de liberalen in hun land geconfronteerd waren. Op deze bijeenkomsten kwam ook de Europese integratie ter sprake. Tevens werd aanzienlijke voorbereidende arbeid verricht met het oog op de verruiming van de Gemeenschap tot de « Negen », de verdediging van de belangen van Europese staten die niet wensten of konden toetreden tot de Gemeenschap, en ten slotte de organisatie van de rechtstreekse verkiezingen.

Hoewel misschien minder bekend kan een andere liberale bijdrage tot de samenwerking op Europees vlak niet onbesproken gelaten worden; we bedoelen de *Liberale Beweging voor een verenigd Europa* (Mouvement libéral pour une Europe unie = MLEU) waarvan Roger Motz de grondlegger was. Deze beweging werd in 1952 opgericht en beoogde vooral ruimere liberale kringen bewust te doen worden van de noodzaak van nauwe samenwerking in Europa. Van de Europese Gemeenschap, zoals wij die thans kennen, was immers nog geen sprake en daarom beijverden zich een aantal politieke figuren om die samenwerking te bevorderen. Gemakkelijk was het zeker niet om de liberale partijen en vooral hun invloedrijkste vertegenwoordigers hiervoor warm te maken. Toch is de Liberale Beweging voor een verenigd Europa een belangrijke factor geweest bij het aanwakkeren van de eenmakingsgedachte, ook onder de liberale partijen. Zij kon vooral rekenen op de toewijding van enkele pro-Europese liberalen. Na Roger Motz werd het voorzitterschap nog waargenomen door Jean Rey, gewezen minister van Economische Zaken en gewezen Voorzitter van de EEG-commissie.

(1) Verder omvatte de afvaardiging Robert Godding, gewezen minister van Koloniën, Ad. Buisserset, gewezen Minister van Binnenlandse Zaken, Mevr. Georgette Ciselet, voorzitter van de liberale vrouwen, alsmede Henri Heuse, Alfred Leuridan, Willy Koninckx en Gaston Vande Wiele.

Verder moet ook verwezen worden naar de rol die de *Liberale en Democratische fraktie van het Europees Parlement* gespeeld heeft (2).

Op 16 juni 1953 werd door de Vergadering, ingesteld conform de bepalingen van art. 22 van het Verdrag houdende oprichting van de Europese Gemeenschap voor Kolen en Staal, een resolutie goedgekeurd in verband met een reglementswijziging die betrekking had op de samenstelling van de politieke fracties. In aansluiting daarop kwam op 20 juni 1953 de *Liberale fraktie en geestverwanten* tot stand (drie dagen vóór de oprichting van de christen-democratische en socialistische fracties) waarvan Yvon Delbos Voorzitter werd en Roger Motz Ondervoorzitter. Door de toetreding van een groot aantal onafhankelijke niet-partijgebonden leden werd de Liberale fraktie de tweede in aantal. Hierbij bevonden zich de Franse Gaullisten die in 1963 een eigen fraktie zouden vormen.

De fraktie kreeg het voorzitterschap toegewezen van twee voorname Commissies, deze voor Ontwikkelingssamenwerking en deze voor Landbouw. Naast Roger Motz behoorden gewezen minister van Binnenlandse Zaken en van Landbouw René Lefèbvre, gewezen minister van Justitie Laurent Merchiers, gewezen minister van Economische Zaken Jacques Van Offelen en gewezen senator Hougardy tot de Belgische liberale vertegenwoordigers. Thans zijn het gewezen senator Paul De Clercq (PVV) en André Damseaux (PRLW), Voorzitter, die namens de Belgische liberalen in het Parlement zetelen. Onder de voornaamste andere liberalen, ooit lid van de fraktie vallen te vermelden, de Westduitse Bondsprezident Walter Scheel, de gewezen Franse eerste-minister René Pleven en de huidige Luxemburgse Eerste-minister Gaston Thorn.

Sedert 1974 werden geregeld ongeveer twee *vergaderingen* per jaar belegd *onder de liberale partijleiders*, informele vergaderingen weliswaar en meestal naar aanleiding van bijeenkomsten van de Liberale Internationale. Uitgenodigd op die bijeenkomsten waren ook de Voorzitter van de Liberale fraktie in het Europees Parlement alsmede de liberale leden van de Europese Commissie. Dit waren dan gelegenheden voor gedachtenwisselingen over de internationale situatie en de door de liberale partijen in de verschillende landen ingenomen standpunten. Onder de meest voorkomende onderwerpen : de Europese eenmaking.

(2) In de brochure gerealiseerd in samenwerking met het Voorlichtingsbureau van de Commissie van de Europese Gemeenschappen voor België en de Informatiedienst van het Europees Parlement getiteld « *Waarom een Europees Parlement ?* » wordt o.m. gezegd dat « het disparate karakter van deze beweging benadrukt wordt door het feit dat deze groepering leden heeft die in sommige landen uiteenlopende ideologische opvattingen en tegengestelde allianties ». Meer bepaald wordt verwezen naar de moeilijkheden die geleid hebben tot het ontslag van de Deense Radikale Venstre en het Franse Mouvement des Radicaux de Gauche (MRG), alsmede naar de houding van de Britse Liberal Party. We komen hier op terug.

De idee van de oprichting van een Federatie van Liberale partijen van de Europese Gemeenschap met een vast secretariaat werd voor het eerst gelanceerd in 1972 op het jaarlijks congres van de Liberale Internationale. Geleidelijk was immers de noodzaak gevoeld van een degelijk uitgebouwde structuur, die vooral met het oog op de organisatie van rechtstreekse verkiezingen voor het Europees Parlement onvermijdelijk leek. Op een bijeenkomst van partijleiders te Stockholm, in mei 1973, werd Gaston Thorn, Voorzitter van de Luxemburgse Parti Démocratique ermee belast een dergelijke Federatie op de been te brengen. Op een latere bijeenkomst, op 9 februari 1975 in Berlijn, werd besloten dat de Federatie officieel van start zou gaan in juni 1976. Aangezien inmiddels alles liet voorzien dat de eerste rechtstreekse verkiezingen niet lang meer op zich zouden laten wachten werd besloten dat een gemeenschappelijk kiesplatform in 1977 zou moeten klaar zijn.

Op 26 en 27 maart 1976, dus nog voor de vastgestelde datum, werd op een congres te Stuttgart overgegaan tot de officiële oprichting van de Federatie van Liberale en Democratische Partijen van de Europese Gemeenschap (3). De Federatie staat open voor alle liberale partijen die op grond van de liberale ideologie willen bijdragen tot de oprichting van een Europese Unie. Om toe te treden dient de partij het statuut en het politiek actieprogramma, goedgekeurd op de congressen van de Federatie, te aanvaarden. Op voorstel van de Britse Liberal Party werd evenwel op het eerste congres van de Federatie in Den Haag (op 6 november 1976) aanvaard dat er onverenigbaarheid bestaat tussen lidmaatschap van de Federatie en welkdanige banden ook met andere politieke groeperingen die de Federatie of haar leden vijandig gezind zijn. Nochtans worden geen strikte dogma's inzake de keuze van de leden opgelegd, hetgeen trouwens ondenkbaar zou zijn voor een Federatie van Liberalen die als een van haar grondbeginselen verdraagzaamheid huldigt.

Veertien partijen toonden belangstelling voor de Federatie. Negen traden onmiddellijk toe, namelijk :

- de Volkspartij voor Vrijheid en Democratie (VVD, Nederland),
- de Parti Démocratique (Luxemburg),
- de Partij voor Vrijheid en Vooruitgang (PVV, België),
- de Parti de la Liberté et du Progrès (PLP, België) (4),

(3) Niet alle aangesloten partijen bestempelen zichzelf als « liberaal ». In feite komt het adjectief slechts voor in de naam van de Britse, Italiaanse en Brusselse liberalen. Het woord « vrijheid » komt voor in de naam van de PVV, de VVD en de FDP, terwijl ook de Nederlandse en Westduitse liberalen, alsmede de Luxemburgse, naar « democratie » verwijzen. Daarom werd « ... en democratische partijen » toegevoegd aan de benaming van de federatie, terwijl de fractie meteen de naam overnam.

(4) Thans « Parti des Réformes et de la Liberté de Wallonie » (PRLW).

- de Parti libéral (België),
- de Parti radical socialiste (PRS, Frankrijk),
- de Venstres Landsorganisation (Denemarken),
- de Partito Liberale Italiano (PLI, Italië),
- de Freie Demokratische Partei (FDP, West-Duitsland).

Vier andere partijen sloten zich daarna nog aan :

- Det Radikale Venstres Landsforbund (Denemarken),
- de Liberal Party Organisation (Groot-Brittannië),
- de Partito Repubblicano Italiano (PRI, Italië),
- de Mouvement des radicaux de gauche (MRG, Frankrijk).

Op het congres van Den Haag lieten de « Républicains indépendants » (nu Parti républicain) weten dat zij zich bij de Federatie aansloten.

Det Radikale Venstre trok zich evenwel terug nadat op een congres in september 1977 een meerderheid besliste een anti-Europese campagne te gaan voeren, terwijl voor de Mouvement des radicaux de gauche de aanwezigheid in de Federatie van de « Républicains indépendants » een reden was om het Deens voorbeeld te volgen.

Uiteraard is de Federatie in het Europees Parlement vertegenwoordigd door de Liberale en Democratische fractie. Tussen beide organisaties bestaat inderdaad een nauwe band en zo kan het congres van de Federatie aanbevelingen doen aan en verslagen horen van deze fractie.

De Federatie telt twee beslissingsorganen : het Congres en het Uitvoerend Comité.

In het *Congres* hebben zitting :

- de leden van de Liberale en Democratische fractie,
- de liberale leden van de EEG-Commissie (thans enkel de Westduitse Guido Brunner, verantwoordelijk voor het energiebeleid van de Gemeenschap),
- zes afgevaardigden per land,
- een aantal afgevaardigden op basis van de verkiezingsuitslagen,
- tien afgevaardigden van de liberale jeugdorganisaties uit de Europese Gemeenschap.

In totaal 197 leden. Het liberalisme in België is vertegenwoordigd door 15 leden : 8 voor de PVV, 5 voor de PRLW en 2 voor de PL.

Het *Uitvoerend Comité* omvat :

- de Voorzitter van de Federatie, thans Gaston Thorn ;
- 12 leden aangeduid door de nationale partijen ;
- 12 leden verkozen door het Congres ;

- de voorzitter van de Liberale en democratische fractie in het Europees Parlement ;
- de liberale leden in de EEG-Commissie ;
- een lid van de liberale jeugdorganisaties.

Terwijl de organisatie van één congres per jaar is voorzien, moet het Uitvoerend Comité vier maal 's jaars vergaderen. In het Congres is de Britse afvaardiging, in weerwil van de zwakke vertegenwoordiging in het Europees Parlement (één man, nl. Russell Johnston) toch de sterkste groep en dit wegens de bij de laatste verkiezingen in 1974 behaalde stemmen (5,3 miljoen), zodat de Liberal Party met 45 leden deelnam aan het Congres van Den Haag, gevolgd door de FDP met 37 afgevaardigden.

Het Congres kan met een tweederde meerderheid, en op voorwaarde dat 100 leden aanwezig zijn, beslissingen treffen in verband met materies die ressorteren onder de bevoegdheid van de Gemeenschap. Bij eenparigheid van stemmen kan het Congres beslissen zich met specifieke problemen in te laten, zoals o.m. de toetreding of de uitsluiting van een partij. Verder ook met louter nationale aangelegenheden en zo werd op het stichtingscongres te Stuttgart op verzoek van de Britse liberalen een motie goedgekeurd ten gunste van een billijker kiesstelsel in het Verenigd Koninkrijk (5).

De *Verklaring van Stuttgart* goedgekeurd op het stichtingscongres geeft de grote lijnen van een actieprogramma voor de Federatie, omvattende ideeën over de oprichting van de Europese unie, de rechten van de mens en van de burger, de individuele vrijheid en de gelijkheid van kansen voor iedereen, de wenselijk geachte economische ontwikkeling, en het buitenlands beleid.

Tussen het congres van Stuttgart en de oorspronkelijk vooropgestelde datum van de Europese verkiezingen lagen nauwelijks 25 maanden. Er mocht wat betreft het gemeenschappelijk verkiezingsprogramma niet getreuzeld worden. Het Congres van Den Haag van 5 november 1976 vormde de eerste aanloop tot dit gemeenschappelijk verkiezingsplatform. Werkgroepen stelden de basisdocumenten op uitgaande uiteraard van de Verklaring van Stuttgart. Een redactiecomité onder leiding van Dr. Martin

(5) Het toepassen van het meerderheidsstelsel voor de Europese verkiezingen, zo werd in de motie gezegd, zou voor gevolg hebben dat de samenstelling van de Britse afvaardiging in het Parlement nog minder de Britse openbare opinie zou weerspiegelen dan dit thans het geval is. Hierdoor zou het evenwicht in de politieke krachten binnen de Gemeenschap worden verstoord, hetgeen nadelig zou zijn voor de Europese democratie.

Bangemann, lid van de Bundestag en van het Europees Parlement (6), werd met het opstellen van het verkiezingsprogramma belast. Met instemming van het Uitvoerend Comité werd het door het Congres van Den Haag aangegeven kader verruimd met hoofdstukken i.v.m. de KMO's, het energiebeleid en de ontwikkelingssamenwerking. In het redactiecomité waren alle partijen vertegenwoordigd. Begin april 1977 was het ontwerp-programma klaar om aan de diverse partijen voor goedkeuring of amendering te worden voorgelegd. Hoewel niet alle dezelfde procedure toepasten kan toch worden gezegd dat het ontwerp-programma in elk geval aan een grondig onderzoek werd onderworpen hetzij door speciaal opgerichte commissies, hetzij zelfs door de basis-militanten. Men kan dus stellen dat de basis inspraak had en daarvan trouwens ruimschoots gebruik maakte. Sommige hoofdstukken werden grondig geamendeerd.

Het laatste woord bleef evenwel aan het *Congres* dat op 18, 19 en 20 november 1977 te Brussel werd gehouden en waarop dan alle aanwezigen zich over de ingediende amendementen uitspraken. Het resultaat was dat de uiteindelijke goedgekeurde teksten in sommige opzichten wel verschilden van hetgeen het redactiecomité had voorgesteld.

De Federatie van Liberale en Democratische Partijen van de Gemeenschap was dus gewapend om naar de verkiezingen te gaan.

In het definitief programma staan onder de verschillende hoofdstukken een aantal stellingen, telkens gevolgd door een toelichting. De stellingen zijn voor alle partijen bindend, de toelichtingen kunnen eventueel worden aangepast (7).

Van « het disparate karakter » van de Federatie, benadrukt in de brochure van de Studiegroep voor Economische Politiek, « *Waarom een Europees Parlement* », gerealiseerd in samenwerking met het Voorlichtingsbureau van de Commissie van de Europese Gemeenschappen, was op het Congres van Brussel weinig te merken. Nochtans hadden hier de « uiteenlopende ideologische opvattingen » aan het licht moeten treden. Evenmin hadden de « tegengestelde allianties » enige invloed op de houding van de verschillende partijdelegaties. In feite waren de punten van overeenstemming veel talrijker dan de verschilpunten. (Dit was trouwens veelal ook het geval in de Liberale Internationale). Bij de stemmingen op het Congres, waar voor de goedkeuring van amendementen een tweederde meerderheid was vereist, stond de als « conservatief » beschouwde VVD (Nederland) meestal naast de Britse Liberalen en de FDP. Merk-

(6) Dr. Bangemann is ondervoorzitter van de fractie in het Europees Parlement en ook van de Federatie. Door het FDP werd hij als lijststaanvoerder voor de komende Europese verkiezingen aangeduid.

(7) De « *Freiburger Thesen* » van de FDP ook zo opgevat dienden als voorbeeld.

waardig was eerder dat de scheidingslijn bij sommige stemmingen dwars doorheen de verschillende afvaardigingen liep en dat, bij de eindstemming, slechts een paar onthoudingen genoteerd werden vanwege enkele leden van de jongerenorganisatie LYMEC.

Terecht kon de Federatievoorzitter Gaston Thorn onderstrepen dat de Liberalen de eerste politieke groepering in Europa was om, op grond van hun politieke beginselen, een programma te hebben opgesteld, een programma dat het resultaat was van een ware democratische procedure.

Zeer uitvoerig behandelt het programma de voor de Liberalen geldende opvattingen en ideeën inzake het Europa van morgen.

Deze basisideeën zijn verwerkt in een document van 55 blz., onderverdeeld, na het vastleggen van de Grondbeginselen, in volgende hoofdstukken :

A. *Naar een democratisch Europa :*

1. Rechten van de mens en van de burger.
2. De instellingen van de Europese Unie.

B. *Naar een liberale maatschappij :*

3. Sociaal beleid.
4. Cultureel beleid.
5. Milieubeleid.
6. Regionaal beleid.

C. *Naar een liberale economie :*

7. Beginselen van het economisch beleid.
8. Economische en Monetaire Unie.
9. Energiebeleid.
10. Kleine en middelgrote ondernemingen.
11. Vervoerbeleid.
12. Landbouwbeleid.

D. *Europa en de wereld :*

13. Buitenlands beleid.
14. Beleid inzake samenwerking en ontwikkeling.

Dit programma gaat uit van enkele krachtlijnen : de *Europese instellingen* moeten op een democratische basis berusten, m.a.w. Europa is niet louter een zaak van bureaucraten of technocraten, maar van de burgers die moeten kunnen deelnemen aan de opbouw van Europa via hun parlementen maar ook rechtstreeks. De liberalen verzetten zich tegen pogingen om Europa ten dienste te stellen van een of andere ideologie.

Verontrustend worden daarom de pogingen beschouwd om de rol van de burger in de maatschappij te beperken en de neiging van grote organisaties om in zijn naam te spreken. De Liberalen willen daarom *de burger beschermen tegen elk misbruik van sociale, economische of politieke macht*.

Gekant zijn de Liberalen *tegen het egalitarisme*. In dit verband wordt onderstreept dat een sociaal beleid geen gecentraliseerde maatschappelijke structuur moet beogen. De maatschappij moet evenwel zorg dragen voor degenen die daartoe zelf niet meer in staat zijn, zonder de individuele vrijheid en rechten in het gedrang te brengen. De individuele verantwoordelijkheid moet in eer hersteld worden. Er moet een einde komen aan de overdracht van macht van het individu naar de regeringen of de sociale organisaties.

Het dirigisme in de economie wordt verworpen en de principes van de sociaal georiënteerde markteconomie moeten worden gewaarborgd. Naast *het dynamisme van de particuliere vrije onderneming* aanvaarden zij een democratische algemene planning van de economie.

Van het Europees Parlement, een liberale en democratische instelling bij uitstek, wordt verwacht dat, eens rechtstreeks verkozen, het de belangen van de volkeren zal stellen boven de vooroordelen van de groepen en klassen binnen de maatschappij.

De inbreng van de Belgische liberalen situeert zich vooral in de schoot van het redactiecomité, doch alleszins als zeer belangrijk te beschouwen was het goedkeuren van een PVV amendement inzake het gebruik van de kernenergie, waarin de kernsplitsing als een tijdelijk alternatief wordt aanvaard en meteen wordt aangedrongen op een uitgebreid onderzoekprogramma. Gekoppeld aan een FDP amendement vormt dit de thesis 7 van het hoofdstuk « Energiebeleid », waarvan het meteen de kern is.

Een diepgaande ontleding van alle in het programma vervatte punten kan niet geleverd worden binnen het bestek van dit artikel. Zeer vele actuele of toekomstige problemen worden aangesneden en liberale oplossingen gesuggereerd. Sommige hebben reeds aanleiding gegeven tot initiatieven op het vlak van de « Negen », zoals meer bepaald de in het hoofdstuk « Economische en Monetaire Unie » voorgestelde invoering van een « parallele valuta ».

Het programma van de Liberalen en Democraten heeft evenwel een betekenis die veel verder reikt dan de komende Europese verkiezingen. In menig opzicht wordt immers ingespeeld op problemen die voorlopig nog op nationaal vlak worden behandeld doch uiteindelijk wellicht zullen gaan behoren tot materies die binnen de bevoegdheid zullen vallen van de Europese Gemeenschap.

Ofschoon het programma reeds diep ingaat op de voornaamste aspecten van de toekomstige Europese Unie, hebben de Europese Liberalen en Democraten het wenselijk geoordeeld hun standpunten op hun *Congres van Londen* van begin december 1978 nader toe te lichten inzake het monetair beleid van de Gemeenschap, inzake het transportbeleid (beknopt behandeld in het programma en op verzoek van enkele partijen grondig uitgewerkt) en ten slotte inzake de verruiming van de Europese Gemeenschap (eveneens reeds kort aangehaald in het programma).

Intussen had het Uitvoerend Comité van de Federatie besloten dat de verkiezingscampagne zou gevoerd worden onder de initialen ELD - LDE, die feitelijk door alle aangesloten partijen in de diverse talen kunnen gebruikt worden. In het Nederlands wordt dit dan Europese Liberaal-Democraten.

Bleef evenwel een voornaam aspect : het concreet bewijs voorleggen van dit gemeenschappelijk streven van 12 partijen om met één gezamenlijk programma de kiezers op 10 juni 1979 tegemoet te treden. Onder impuls van het Secretariaat-generaal van de ELD-Federatie werd ervoor gezorgd dat het volledige programma onder een identiek schutblad in de verschillende talen werd gepubliceerd, waarna ook nog een verkorte versie van de pers kwam en een gemeenschappelijke affiche. Via het Secretariaat-generaal wordt de coördinatie verzekerd van de voornaamste manifestaties georganiseerd door de verschillende partijen, vooral met het oog op de deelneming of het optreden van vooraanstaande liberale figuren. De bedoeling is te tonen dat deze samenwerking onder de bij de ELD aangesloten partijen reëel is.

Die samenwerking vlot doen verlopen is zeker niet de gemakkelijkste opdracht geweest die aan het Secretariaat-generaal van de Federatie werd toevertrouwd. Dat dit mogelijk was werd bewezen door het redactie-comité dat erin slaagde in een zeer korte tijd een document te produceren waarvan de inhoud toch in grote lijnen de onderscheiden partijen kon bevredigen. Daarnaast verloopt de werking van een paar andere commissies van de Federatie zonder al te grote problemen.

Toch blijft het moeilijk de spontane doorstroming van informatie van de diverse partijen naar de Federatie te verzekeren en op die manier een uitwisseling op gang te brengen die zou kunnen bijdragen tot een betere kennis van de wederzijdse problemen. Wellicht houdt dit verband met het feit dat alle partijen zich vooral bekommeren om nationale vraagstukken en de noodzaak niet aanvoelen om zich op de hoogte te stellen van hetgeen zich afspeelt binnen de andere liberale partijen of van de problemen waarmee zij geconfronteerd zijn. De politieke horizon reikt overigens in het algemeen zelden verder dan de nationale grenzen. Zo de taalkennis geen onoverkomelijke hinderpaal is voor contacten is het niet

altijd mogelijk inzage te nemen van informatie zo die vertaald is : het Deens bv. is voor weinige liberale lezers in andere lidstaten toegankelijk.

Zelfs zo de leidende figuren elkaar geregeld ontmoeten (8) tijdens bijeenkomsten van de Raad van Ministers draagt dit niet bij tot contacten op een bredere basis. Nochtans bestaan bij een aantal partijen reeds commissies voor buitenlandse betrekkingen doch hun belangstelling gaat meer uit naar de politieke gebeurtenissen dan naar de contacten of de samenwerking met ideologisch bevriende partijen. Toch wordt geprobeerd daar iets aan te doen door uitnodigingen voor congressen te zenden aan de andere aangesloten partijen. Hier kan worden aangestipt dat het statutair tot de taak behoort van de Secretaris-generaal van de Federatie om de jaarlijkse congressen bij te wonen van de bij de ELD aangesloten partijen en hierop verslag uit te brengen van de werkzaamheden van de Federatie.

Gebrek aan tijd is er wellicht verantwoordelijk voor dat het vestigen van nauwe contacten tussen de diverse liberale partijen (althans zij zich die scharen achter het Manifest van Oxford van 1947) zo moeizaam is verlopen en dat die meestal gebeurden via de Liberale en Democratische fractie in het Europees Parlement en de Liberale Internationale. In beide gevallen waren de leden veelal geen lid van het partijbestuur en werd zeer weinig over de activiteit van deze groepering vernomen.

Ten slotte dient nog gezegd dat het Bestuur van de ELD-Federatie werd waargenomen tot begin 1979 door de Luxemburgse Eerste minister Gaston Thorn, als Voorzitter en met als ondervoorzitters de Westduitse Minister van Buitenlandse Zaken en tevens partijvoorzitter van de FDP Hans-Dietrich Genscher, en H. J. de Koster, van 1972 tot 1978 ondervoorzitter van de Liberale Internationale en thans Voorzitter van de Raad van Europa. Voor de eerste twee liet hun intense politieke activiteit (de h. Thorn beheert vier departementen in het Groothertogdom) nog weinig tijd om « de partijen van de landen van de Gemeenschap te verenigen die overeenkomstig de liberale idealen een bijdrage wensen te leveren aan de oprichting van een Europese Unie » (art. 1 van de statuten van de ELD-Federatie). Werd Voorzitter Thorn in zijn functie bevestigd door het Congres van Londen, dan heeft het Uitvoerend Comité als ondervoorzitters thans Willy De Clercq, Voorzitter van de PVV, en Martin Bangemann aangesteld. Aangezien geen van beiden momenteel regeringsverantwoordelijkheid draagt moet men deze keuze zien als een aanwijzing dat men van hen verwacht dat zij zich meer actief zullen gaan bezig houden met het functioneren van de Federatie.

(8) Momenteel zijn vijf van de negen Ministers van Buitenlandse Zaken van de Europese Gemeenschap lid van een bij de ELD aangesloten partij, nl. deze van Frankrijk, West-Duitsland, Nederland, Denemarken en Luxemburg.

Toch heeft de samenwerking onder de diverse partij-organisaties een andere zeer concrete vorm gekregen door de publicatie in de Bijlagen van het Belgisch Staatsblad van 8 februari 1979 van de statuten van de « *Jean Rey Stichting* », een vereniging zonder winstoogmerk volgens Belgisch recht (9). In feite gaat het om een initiatief van de in de landen van de Europese Gemeenschap bestaande studiecentra en stichtingen, aanleunend bij partijen aangesloten bij de ELD-Federatie. Reeds in december 1977 werd tijdens een bijeenkomst van directeurs van de liberale en democratische parapolitieke instellingen de oprichting onder ogen genomen van een gemeenschappelijk Europees studiecentrum dat nauw met de Federatie zou samenwerken en met de fractie in het Europees Parlement. Een ontwerp van statuten werd door het Paul Hymanscentrum (België) opgesteld en vrij vlug werd men het eens om met een dergelijk studiecentrum van wal te steken. Het zou de naam worden gegeven van de vroegere Belgische Minister van Economische Zaken en lange tijd voorzitter van de Liberale Beweging voor een verenigd Europa. Jean Rey is tot nog toe de enige liberaal die Voorzitter was van de EEG-Commissie.

Op het ELD Congres te Londen werden de laatste handtekeningen op de oprichtingsakte aangebracht.

Het doel van de Stichting is drievoudig :

- de studie van de liberaal-democratische doctrine, conform het Liberaal Manifest van Oxford van april 1947, de Verklaring van Oxford van 1967 en de Verklaring van Stuttgart van 29 maart 1976 ;
- de verspreiding en het bevorderen van deze doctrine door middel van publicaties, colloquia en dies meer ;
- het verlenen van materiële en intellectuele assistentie aan de ELD-Federatie en aan haar representatieve Europese parlementaire fractie.

Daarom zal de Jean Rey Stichting pas vanaf juni 1979 operationeel zijn.

Inmiddels werd echter reeds als inzet van haar activiteiten een colloquium georganiseerd te Brussel (28 februari 1979) gewijd aan het probleem van de werkloosheid in de Europese Gemeenschap.

Er lijkt dus wel een wil aanwezig te zijn om de samenwerking uit te diepen en de cohesie onder de liberale krachten in Europa te verstevigen, hetgeen de Federatie zou in staat stellen bij haar optreden een grote homogeniteit te vertonen. Het feit dat geen enkele partij een uitgesproken overwicht in de Federatie aan de dag kan leggen om reden van de getalsterkte van haar afvaardiging draagt hier wellicht toe bij. De

(9) De zetel van de Jean Rey Stichting is gevestigd Napelsstraat 39 te 1050 Brussel, waar zich het Paul Hymanscentrum bevindt.

credibiliteit van de partijen, aangesloten bij de Federatie kan ook niet in opspraak komen door enige incoherentie tussen hun houding op nationaal en op Europees vlak. Daar waar de Liberalen aan het bewind deelnemen (in vijf van de negen lidstaten) moeten zij wel sommige compromissen aanvaarden die toch niet tot diepe ideologische tegenstellingen aanleiding kunnen geven.

Voor de Federatie blijft het Britse kiesstelsel evenwel een steen des aanstoets omdat hierdoor de vertegenwoordiging in het Europees Parlement niet werkelijk beantwoordt aan hetgeen men normaal zou kunnen verwachten indien de verkiezingen overal werden georganiseerd op basis van het proportioneel kiesstelsel. De liberale invloed wordt hierdoor onvermijdelijk beperkter in het rechtstreeks verkozen Europees Parlement. Het belet de vertegenwoordigers van de Liberal Party evenwel niet een aanwezigheidspolitiek te voeren in de diverse organen van de Federatie en dit ondanks aanvankelijke bezwaren tegen de opnemng van de « Giscardiens », uitgedrukt te Stuttgart bij monde van Jeremy Thorpe, toenmalig partijvoorzitter.

De onzekerheid over de houding van de Parti Républicain werd weggenomen en haar vertegenwoordigers speelden ook een actieve rol zowel bij het opmaken van het programma als op het Congres van Brussel. Toch heeft de oprichting van de UDF een bepaalde dubbelzinnigheid doen rijzen die duidelijk verband houdt met de specifieke toestand in Frankrijk en die wellicht zal blijven bestaan tot na de verkiezingen.

De ELD-Federatie heeft tegen de verwachtingen van velen in en ondanks haar ondersteld dispaaraat karakter blijk gegeven van een onbetwistbare operationele doeltreffendheid. Zij was de eerste Europese politieke groepering die gevormd werd, zij kwam het eerst klaar met een uitgebreid programma dat onderworpen werd aan de democratische uitspraak van een congres, en zij overweegt thans de motor te zijn bij het definiëren van een vernieuwd liberalisme. Dit kan misschien een verklaring vinden in de grotere zelfstandigheid van de partijen ten overstaan van sociale organisaties en in de plaats die zij op het politieke schaaqbord in hun onderscheiden landen bezetten. Het programma is zeker geenszins beïnvloed geworden door de deelneming van sommige partijen aan een coalitie-regering. Het samenleven met andere partijen heeft nooit spanningen veroorzaakt of problemen doen ontstaan (behalve voor de MRG en Det Radikale Venstre die reeds vlug uit de Federatie traden).

Pas na 10 juni zal men kunnen zeggen hoe de Federatie verder zal evolueren. Toch lijken de grondvesten vrij stevig en zullen zij aan de ELD en haar vertegenwoordigers in het Europees Parlement toelaten zich bij de verdere opbouw van Europa te doen gelden. Prioritair zal evenwel zeker zijn de toepassing te verkrijgen van artikel 138, derde lid,

van het Verdrag van Rome dat voor de Liberalen een meer dan gewone betekenis heeft.

Summary : Emergence and development of the European cooperation at liberal party level.

First international contacts between Liberals date back to just after the First World War with the creation of the Liberal World Union in 1924. Regular meetings among Liberals began in 1947 within the Liberal International, which at once published the « Oxford Manifesto » reaffirming basic liberal principles. Among the subjects discussed : the European integration. Another contribution to the European cooperation was made by the Liberal Movement for a United Europe, created by the Belgian liberal leader Roger Motz.

At a congress in Stuttgart in March 1976 a Federation of Liberals and Democrats was officially created. Fourteen parties initially joined the Federation, two however dropped out.

In November 1976 at a Congress in The Hague, first preparations were made for a European election programme, which was approved in Brussels in November 1977, at the conclusion of a democratic consultation of all parties.

This programme maps out a number of liberal ideas on the future cooperation in Europe in various fields of activity. There were no major divergencies between the various member-parties of the Federation. It is identical in its contents for all ELD parties.

